

Hans Urs von Balthasar
MARIJA U UČENJU I POBOŽNOSTI CRKVE

Hans Urs von Balthasar, jedan od najpoznatijih teologa 20. stoljeća, u svojim djelima obilno promišlja o liku i ulozi Isusove Majke Marije. Prema njemu, Marijin lik kako se pojavljuje u evanđelju, nije izoliran sam za sebe, nego u svim dijelovima i u svakom vidu ukazuje na Krista i na Crkvu. Marija je na osobit način uključena u Isusov život i u život Crkve. Prihvaća Božji poziv i svojim pristankom daje Isusu ljudsku narav, preko koje svi ljudi postaju njegova braća. Svojim stavom „službenice Gospodnje“ uzor je Crkve kako u vjeri i ljubavi sudjelovati u Kristovu djelu otkupljenja. Prema uvaženom teologu, ne može postojati crkvena pobožnost koja se zaustavlja na Mariji, jer ako je ta pobožnost crkvena i marijanska, to će neposredno i nužno, preko Marije, voditi k Isusu, a preko njega Ocu u Duhu Svetomu.

U sljedeća dva nastavka donosimo predavanje koje je prof. von Balthasar pod naslovom „Marija u učenju i pobožnosti Crkve“ održao njemačkim biskupima davne 1979. godine. To je promišljanje i danas svježije i aktualno za pastoralnu praksu o blagdanima Blažene Djevice Marije. Hrvatski prijevod priredio je naš suradnik Dinko Aračić.

Urednik

B. DRUGI DIO

MARIJA U POBOŽNOSTI CRKVE

Što sve iz već izloženih misli slijedi za praktičnu primjenu, jasno je samo po sebi. Prije svega, tko prihvaća i slijedi evanđelje, treba mnoge prizore u kojima se Marija pojavljuje ozbiljno uzeti u obzir kao i sve ostalo. Potrebno je raspršene djeliće mozaika koji zajedno pripadaju tako ujediniti kako bi se dobio cjelovit Marijin lik, njezina osoba i uloga. Tko to namjerno ili iz običaja ne čini, teško se može nazvati pozornim slušateljem Riječi. No lik koji

se pojavljuje u tome cjelovitom pogledu, kao što je rečeno, nije izoliran sam za sebe, nego stalno ukazuje u svim dijelovima i u svakom vidu na Krista i na Crkvu. Iz toga nužno proizlazi da se svaka marijanska pobožnost, ako želi biti katolička, nikada ne smije posebno izdvajati, nego uvijek mora biti kristološki (a time trinitarno) i eklezijalno uklopljena i usmjerena.

Ne može se tvrditi da je to teško, iako to s obzirom na postojeće tendencije u mnogim segmentima pučke pobožnosti može izgledati gotovo nemoguće. Svi poznajemo te trendove, koji isprva daju dojam kao da bi pobožni puk vidio u Mariji neki utjelovljeni simbol ili prototip majčinske brižljive i milosrdne božanske milosti te da bi se time Mariju uzdignulo u Božju sferu i zanemarilo odlučujuće Kristovo djelo. No s jedne strane, taj dojam (posebno u katoličkim područjima koja su katehetski dobro poučena) može često varati. Marijini štovatelji i hodočasnici u potpunosti su svjesni dogmatskoga sveukupnog konteksta. Osjećaju se dijelom Crkve koja moli i zaziva milost te se obraćaju onoj, i to s pravom, za koju drže da je njezina zagovornička moć kod Boga posebno velika. Marijanske molitve koje se najčešće mole uvijek ukazuju na povezanost s Kristom i Bogom kao i s Crkvom. S druge pak strane, spomenuti dojam može se odnositi na vjernike koji nisu dovoljno katehetski poučeni. Za njih je Marija često svojevrsna personifikacija svega spasenja. Tu mora nastupiti evangelizacija koju odlučno zahtijeva Biskupska sinoda i Papa te blago i razborito izvesti potrebne ispravke. U svakom slučaju, pravu mjeru u praktičnoj marijanskoj pobožnosti ne smije se držati nečim nemogućim ako je istina da i jednostavan vjernik može uvidjeti granice i bitne izričaje kršćanske vjere, kako ih izriče Apostolsko vjerovanje. Marijanska pobožnost, međutim, bit će uvijek ispravna ako bude, na svoj način, pristup i vježba u ispravnom razumijevanju svih članaka vjere.

1. *Marijanska pobožnost*

Čašćenje neke osobe ni na koji način ne može se zamijeniti štovanjem koje se iskazuje jedino Bogu. Pri kraju *Starog zavjeta*, npr., možemo vidjeti kakvo su poštovanje pobožni Židovi iskazivali svojim velikim predcima, patrijarsima, Mojsiju i prorocima (usp. Sir 44 – 50), a da pritom ni najmanje nisu prelazili granicu koja označava dužno štovanje Boga. U Novom savezu, kao što ćemo vidjeti, odnos prema osobama koje su dostojne časti još je

intimniji zbog otajstvene činjenice „zajedništva svetih“. Kao poseban dar milosti koji Bog udjeljuje svojoj Crkvi, netko zaslužuje veličajnu hvalu koja se samo onda može iskazati ako je dar dostojan časti i, ako je to osoba koja se časti. Marija poznaje taj zakon u svojoj iskrenosti kad u *Magnifikatu* veliča velika djela koja joj je Bog učinio, po čemu će svi naraštaji priznati, da će ona, Marija, biti nazivana blaženom.

Papa Pavao VI. u svojoj apostolskoj pobudnici *Marialis Cultus*¹ opširno se pozabavio ispravnim crkvenim načinom marijanske pobožnosti, time što je najprije ukazao na Marijin položaj u obnovljenoj crkvenoj liturgiji, zatim što je predstavio Mariju kao uzor istinskoga štovanja i na kraju što je dao smjernice za ispravnu obnovu marijanske pobožnosti. Ta pobožnost treba biti trojstveno, kristološko i ekleziološki usmjerena te biblijski utemeljena i time ekumenski otvorena, a naposljetku, ne smije zanemariti posebne antropološke danosti današnjega vremena. Većinu tih vidova dosada smo barem malo dotaknuli, pa i ekumenski vid, jer je *Biblija* zajednička svim kršćanskim vjeroispovijestima. Liturgijski vid pokazuje blisku i uz to uvijek biblijski obilježenu marijansku pobožnost Crkve u svome službenom bogoslužju. Što se antropološkoga vida tiče, Marija se doista pokazuje kao jaka žena, koja (s ostalim svetim ženama) ustraje na mjestu strahote i užasa odakle su pobjegli muškarci koji su bili Isusovih učenici. No teško će se u njezinim svojstvima moći otkriti žena koja se na borben način oslobađa. Ona u potpunosti živi u službi svoga Sina i mora mu dopustiti da on njome raspolaže onako kako on treba i želi. Takva je služba, naime, stvar svih kršćanskih vremena, bez obzira koliko se slika žene u njima mogla mijenjati.

Štovanje Marije najsigurniji je i najkraći put koji nas vodi Kristu. U razmišljanju njezina života u svim njegovim odsjecima upoznajemo što znači živjeti za Krista i s Kristom, u svakidašnjem životu, u stvarnosti koja je lišena bilo kakve pretjeranosti, ali koja poznaje savršenu unutarnju blizinu. Promatrajući njezino življenje, prilagođavamo se i tami koja je svojstvena našoj vjeri, učeći pritom kako trebamo biti spremni kad Isus iznenada zatraži nešto od nas.

Najčešće marijanske molitve uvijek nas dovode u neposrednu blizinu Gospodinu i čitavom otajstvu spasenja. Navedimo

¹ *Nachkonziliare Dokumentation, Bd. 43, Paulinus-Verlag Trier 1975.* Hrvatski prijevod: Pavao VI., *Marialis cultus, apostolska pobudnica o ispravnu štovanju bl. Djevice Marije*, Zagreb, 1975., br. 25 i 56.

samo tri takve molitve. *Zdravo, Marijo*, satkana je, osim konačne prošnje, iz riječi Svetoga pisma: anđelov pozdrav („Zdravo, Marijo, milosti puna, Gospodin s tobom“) nakon čega slijede Elizabetine divne riječi, koje nam istodobno pokazuju, što je prava pobožnost prema Mariji. („Blagoslovljena ti među ženama i blagoslovljen plod utrobe tvoje“). Priložena završna prošnja, koja zajedno s Efeškim saborom, Mariji pridaje kristološki naslov „Majka Božja“, na najjednostavniji način oblikuje molbu grješnoga kršćanina u Crkvi, tj. usrdnu prošnju za zagovor za sada i na odlučujućem času smrti. – Ni *Anđeoski pozdrav* ne udaljuje se od biblijskoga sadržaja: tri su kratke rečenice kristocentrične: poruka o utjelovljenju, Djevičin pristanak, ostvarenje utjelovljenja. Tri pridodane Zdravomarije pozivaju nas da se zaustavimo kod osobe na kojoj se dogodilo čudo utjelovljenja kako bismo i sami ušli u svijetlo okružje čuda. Svaki kršćanin koji to moli, zna da se utjelovljenje božanske Riječi i njega neposredno tiče i da se na njemu mora dogoditi, ako želi biti kršćaninom. – Naposljetku, *krunica*. Zacijelo molitva koja nije uvijek laka i koja ne leži svakomu. No ipak jedna danost koja u marijanskoj molitvi objedinjuje čitavu povijest spasenja: uprizorenje otajstava Isusova života: njegovu mladost, završetak njegova javnoga djelovanja u mucu, njegovo uskrsnuće i uzašašće u koje uključuje i Mariju kao pralik Crkve. Nadalje, uključuje ponavljanje Kristove molitve Očenaša i konačno uvijek novo slavljenje trojedinoga Boga. Sve zajedno uvodi u cjelokupnu ispovijest vjere. U nizu *Zdravomarija* molitelju se otvara gotovo beskonačno područje molitvena svijeta, područje koji se može povlačiti u svim pravcima. Ali kao uporište, da se ne izgubimo, ostaje Marija, u kojoj se, kao što smo vidjeli, prvi put očituje otajstvo Trojstva. Njoj je potom darovano da utjelovljenoga Boga prati od kolijevke do groba i dalje do preobražena života i da kao nitko drugi bude uključena u njegov život, sve do tjelesnoga uznesenja u nebo, u koje je stupila kao prva od vjernika, koji će je jednoga dana slijediti. Radi se doista o molitvi koja je sastavljena od biblijskih riječi i prizora, koja se tijekom stoljeća preporučuje kršćanima za zajedničku i za osobnu molitvu.

2. Štovanje i nasljedovanje

Izvanjsko štovanje bilo bi beskorisno ako Marijin stav ne bi neposredno potaknuo na nasljedovanje, u određenom smislu, na oponašanje. Ovdje bi se moglo prigovoriti da trebamo nasljedova-

ti jedino Krista i oponašati ga, kako kaže Pavao, a nasljedovanje neke druge osobe tu bi bilo posredničko smetanje. No to nije slučaj. Ako se kod Mariji sve temelji na pristanku koji je dala Bogu i da se iz toga čina sve razvija, time taj pristanak nije ništa drugo nego savršena ljudska jeka bogo-čovječna Isusova pristanka Ocu: „Evo dolazim... vršiti, Bože, volju tvoju“ (Heb 10, 7), „siđoh s neba ne da vršim svoju volju, nego volju onoga koji me posla“ (Iv 6, 38). Molitva Očenaša sadržava za sve kršćane istu izjavu „budi volja tvoja“, molitvu koju je Isus u Maslinskom vrtu izgovorio u smrtnoj tjeskobi. Središte Marijina pristanka nalazi se točno u središtu Sinova pristanka, ali se ne gubi u njemu. Jer Marija je to prva izgovorila kako bi se utjelovljenje najprije moglo dogoditi. A njezin pristanak za nas vjernike u Crkvi i dalje ostaje središnji i potpuno valjan odgovor na Gospodnje zahtjeve. Kristovo i Marijino „da“ potpuno su isprepleteni, pri čemu uvijek ostaje istina da Marija u biti izgovara svoju vjernu spremnost iz kristološke milosti i da, s druge strane, Sin nikada ne niječe što duguje svojoj majci. Jedno ili – ili između Krista i Marije jednako je nemoguće i besmisleno kao i ili – ili između Krista kao glave i Crkve kao njegova tijela. Ako se Krista umjetno odvoji od njegove majke ili od njegove Crkve, time bi u kršćanskoj pobožnosti izgubio povijesnu dohvatljivost te bi postao apstraktan, poput komete koji pada s neba te se ponovno vraća u nebo, a da se stvarno ne ukorijeni u prošlu i buduću ljudsku tradiciju.

Budući da je Marijin pristanak tako čist i savršen, kad ju se časti i nasljeđuje, ne radi se o nekoj posebnoj duhovnosti. Naprotiv, treba reći da ni jedna duhovnost koju Crkva odobrava ne može zanemariti taj uzor kršćanske savršenosti u pristupu Bogu, a da ne bude i marijanska. U čitavome crkvenom okružju nema druge danosti, koje bi odgovor vjere koji Crkva želi bio tako glasno jasan i životno dosljedan. Ne postoji put do kršćanskoga savršenstva koji se ne bi sastojao u činu neograničene spremnosti, koja je tijekom vremena na uvijek nov način opisana, a koju su crkveni oci označili kao „bestrašće“ (apatija), srednji vijek kao „opuštenost“ (tj. neovisnost o ovozemaljskim stvarima), a Ignacije Loyolski kao „ravnodušnost“ (tj. biti unaprijed zadovoljan svime što Bog odluči o nama). Sve su to samo inačice onoga što je Marijinim pristankom postignuto za sve kršćane, čak za sve ljude. Naravno, taj pristanak, ta opuštenost i ravnodušnost za kršćane nije ništa drugo nego čin životne vjere, pune ljubavi i nade, za koju je Abraham svojom poslušnom spremnošću položio kamen

temeljac. Jedan uzoran čin ima puno mogućnosti da se istakne i time ostavi mjesto za različite duhovnosti, ali sve one potječu iz istoga središta u kojem trebaju nestati, tj. u jedinstven pristanak Kristov, Marijin i Crkve na Božji spasenjski naum za sve vjernike bez iznimke. A Duh Sveti posreduje jedinstvo između Božjega nauma i odgovorna pristanka vjernika. Dakako, postoji široko područje za nasljedovanje marijanskoga pristanka, jer Marija se susreće u vrlo različitim životnim prilikama. Tako npr. kao hrabru ženu na bijegu u Egipat, kao skromnu kućanicu, kao tihu i zamišljenu ženu koja, kako Pismo dvaput naglašava, čuva u svom srcu i razmišlja o svim događajima koji se tiču Sina (Lk 2, 19.51), kao zagovornicu siromaha kojima je ponestalo vina, kao onu koji prati Sinovo poslanje brižnom i postojanom molitvom, kao onu koja se u najvišoj boli preobrazuje u pralik Crkve (ovdje je riječ o viđenju žene iz *Otkrivenja* koja više u porođajnim bolima), kao ona koja se sva unosi u molitvu i djelovanju Crkve. Ima puno pristupa, svaki pojedinac i svaka crkvena skupina može odabrati svoj put. Važno je da svi putovi vode u isto središte.

3. *Marijin iskorak u zajedništvu svetih*

Iz onoga što je dosada rečeno trebalo je postati jasno da se Marija ne može izdvojiti iz zajedništva svetih. Može ju se nazvati „majkom Crkve“, jer je Majka Kristova, a samim tim i svih njegovih mističnih članova. Uza sve to ona i dalje ostaje naša sestra i to želi biti. No zajedništvo svetih ne može se izjednačiti s običnim ljudskim skupom, u kojemu pojedinac stoji jedan pokraj drugoga, čak i ako svi koračaju u istom smjeru ili su nadahnuti istom željom. Štoviše, na temelju kršćanske nesebične ljubavi ovdje se radi o svojevršnom komunizmu duhovnih dobara. I što kršćanin potpunije razvija tu nesebičnu ljubav u sebi, to više mogu drugi uživati od njegovih dobara kao da su njihova svojina. Ne samo da su pojedinci otvoreni jedni prema drugima, nego oni zajednički zrače svoje dobro prema drugima, pri čemu se može govoriti samo u prenesenom smislu, budući da potpuno sebedarje i otvorenost nisu ništa drugo nego Božji i Kristov život u svim stvorenjima. Marija, kao najčišća od svih stvorenja, najviše zrači svoje osobitosti tako da svaki pojedinac u zajedništvu svetih posjeduje u sebi nešto marijanskoga.

A sada na kraju trebalo bi skrenuti pozornost na jednu osobitost koja, čini se, ne odgovara onomu što je netom rečeno. U

Crkvi je uvijek bilo marijanskih ukazanja, no upadljivo je da je, počevši od 19. stoljeća – ukazanjima Catherini Labouré, posebno Bernadetti (Lourdes), i Melanie (La Salette), djeci u Beauringu i Fatimi, da spomenimo samo najpoznatije – Marijin iskorak postao naglašeniji. Ovdje ne prosuđujemo vjerodostojnost pojedinih ukazanja, niti je ovdje mjesto da se upozori na brojne slučajeve koji su sumnjivi ili potpuno krivotvoreni. Ograničimo se na ukazanje u Lourdesu koje je toliko puta ispitivano i odobreno. Začuđuje nas što „lijepa gospođa“ daje jednostavnom djetetu svojevrsnu definiciju same sebe koju dijete ne razumije, ali uvijek ponavlja: „Ja sam Bezgrješno začće.“ Sada se ne bismo trebali baviti sadržajem tajne, to je bilo svečano definirano nekoliko godina prije, nego činjenicom toga samo-predstavljanja. U drugim ukazanjima ima nečega sličnoga. Nije li gotovo iznenađujuće vidjeti tako skromnu i poniznu službenicu koja u naše vrijeme tako istupa i gotovo ukazuje na samu sebe? Može li se to uskladiti s našom slikom o Mariji?

S obzirom na to treba reći dvije stvari. Marijina skromnost nije ona pokunjene grešnice, nego vesela i neusiljena dječja skromnost, kojoj nikada ne bi palo na pamet da predstavi nešto kao svoje, a ne kao Božji dar. „Svi naraštaji zvat će me blaženom“, te riječi očituju osobitu vrstu njezine skromnosti. Kad ona istupa, tada želi ukazati na Božju milost u njoj, slično kao što Krist kaže: „Moj nauk nije moj, nego onoga koji me posla.“ (Iv 7, 16), i: „Tko je vidio mene, vidio je i Oca.“ (Iv 14, 9). Bez ljudskoga jezika božanske Riječi nikada ne bismo upoznali Očevo srce: Sin je bio potreban da objavi Oca kojega ni jedno oko nikada nije vidjelo. To nas dovodi do druge stvari koja treba reći: možda je upravo našem vremenu posebno potrebno vidjeti Mariju. Vidjeti je onako kako se sama pokazuje, a ne kako je volimo zamišljati; i da je tako vidimo, kako ne bismo zaboravili njezinu bitnu ulogu u djelu spasenja i u Crkvi.

Zapravo, Marija se pokazuje i predstavlja kao pralik Crkve, prema kojemu bismo se i mi morali oblikovati. Mi, to znači svaki pojedini kršćanin, a možda i više, tj. naše poimanje o tome što je Crkva. Neprekidno se bavimo time da Crkvu prilagodimo i obnovimo prema zahtjevima vremena, kritikama protivnikā i svojim osobnim predodžbama, ali ne gubimo li tada iz vida jedini savršeni uzorak i pralik? Ne bismo li u našim obnovama stalno trebali imati Mariju pred očima, ne da bismo umnažali marijanske blagdane, pobožnosti ili pak pravoriјеke u našoj Crkvi, nego jed-

nostavno da i sami upoznamo što je, zapravo, Crkva, crkveni duh i crkveno ponašanje? Hoće li nas to iz krute sadašnjosti prebaciti u nestvarni svijet? Nisu li neznatne Marijine riječi: „Vina nema-ju“, a zatim: „Što god vam rekne, učinite!“ dovoljne, da ju se stavi i kao pralik Crkvi koja se brine za siromahe, za njihovo siromaštvo koje kriju i kojega se srame? Ne živi li Marija po osnovnom načelu Objave, prema kojemu Bog obara silne s prijestolja i uzvišuje neznatne, gladne napunja dobrima, a bogate otpušta praznih ruku? Svoju iskrenu i veliku želju pronalazimo u Marijinu stavu, ali kao dio nečega što je mnogo veće: u želji njezina Sina da se Božje ime slavi na zemlji, da dođe njegovo kraljevstvo i da bude njegova volja kako na nebu, tako i na zemlji.

Preuzeto iz: *Maria, die Mutter des Herrn*. Hirtenwort der Deutschen Bischöfen, 30 April 1979. Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, Bonn

Hrvatski prijevod: dr. sc. Dinko Aračić